

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

(ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ)

ΤΟΜΟΣ ΕΒΔΟΜΗΚΟΣΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΜΥΡΤΙΔΗ
1968

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ ΤΟΥ «ΤΡΙΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ» ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ «ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΝ» ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΟΥ

Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ «Παρμενίδου» τοῦ Πλάτωνος εἶναι ἄκρως σημαντικὸν διὰ τε τὴν κατανόησιν τοῦ πυρήνος τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας καὶ διὰ τὴν ὄλην ἐξήγησιν καὶ ἐρμηνείαν τῆς σκέψεως τοῦ φιλοσόφου τούτου. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ διαλόγου (ἀπὸ τῆς σελίδος 126a ἕως καὶ τῆς 135d3) ἐγείρει τὸ πρόβλημα περὶ τοῦ εἶναι τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς τὰ ἐπὶ μέρος ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ ἐπιχειρήματος τοῦ Ζήνωνος περὶ τοῦ «ένος καὶ τῶν πολλῶν».

Ὁ Σωκράτης ἐνταῦθα ἀποκαλεῖται νέος καὶ δέχεται μαθήματα ὑπὸ τοῦ Παρμενίδου. Ὁ νέος Σωκράτης ἀντιπροσωπεύει τὰς νεανικὰς ἀπόψεις τοῦ Πλάτωνος περὶ τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν¹. Τῆς θέσεως τοῦ Παρμενίδου ὅτι ἓν ἐστὶ τὰ ὄντα ὑπερμαχεῖ ὁ Ζήνων, ὅστις ἀντικρούει «τοὺς ἐπιχειροῦντας αὐτὸν (τὸν Παρμενίδην) κωμωδεῖν ὡς εἰ ἓν ἐστὶ, πολλὰ τὰ γελοῖα συμβαίνει πάσχειν τῷ λόγῳ καὶ ἐναντία αὐτῷ» (Παρμ. 128c7 - d3), διὰ τῆς θέσεώς του ὅτι εἰ πολλὰ ἐστὶ τὰ ὄντα, συμβαίνουν ὡσαύτως γελοιώτερα καὶ ἐναντία τῷ λόγῳ. Ὡς πρὸς τὴν θέσιν ταύτην τοῦ Παρμενίδου καὶ τοῦ Ζήνωνος ὁ Σωκράτης λέγει ὅτι δὲν ὑπάρχει δυσχέρεια περὶ τοῦ πῶς τὰ ὄντα δύνανται νὰ εἶναι ἓν καὶ πολλὰ, διότι ταῦτα δύνανται νὰ μετέχουν εἰς πολλὰς ἰδέας.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Σωκράτης (Παρμ. 129a - 130d9) ἐκθέτει διὰ βραχυτάτων τὰ περὶ τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν ὡς αὕτη εὔρηται εἰς τοὺς πρὸ τοῦ «Παρμενίδου» διαλόγους. Τὰ ὄντα εἶναι ὅμοια, ἀνόμοια, πολλὰ, ἴσα, ἄνισα κτλ. ἐπειδὴ μεταλαμβάνουν ἀντιστοιχῶς τῆς ἰδέας τῆς ὁμοιότητος, τῆς ἀνομοιότητος, τῆς πολλότητος, τῆς ἰσότητος, τῆς ἀνισότητος. Τὸ ἐρώτημα εἶναι, ἐὰν αἱ ἰδέαι δύνανται νὰ μετέχουν

1. Βλέπε καὶ Δ. Ι. Κουτσογιαννοπούλου, «Τὸ αἶνιγμα τοῦ Πλατωνικοῦ Παρμενίδου», Ἀθῆναι, 1965, σσ. 7 - 8.

εις άλλας ιδέας (Παρμ. 129c2-4, 129e5 - 130a2). Ἐὰν συμβαίῃ τοῦτο, τότε αἱ ιδέαι δύνανται νὰ αὐτοκατηγοροῦνται, νὰ κατηγοροῦνται ἢ μία εἰς τὴν ἄλλην καὶ νὰ δέχονται ἀντίθετον κατηγορήσιν. Τοῦτο θὰ ἐσήμαινεν ὅτι αἱ ιδέαι θὰ ἔπαιον νὰ εἶναι ἀμετάβλητοι καὶ ἀπλαῖ, ἀλλὰ θὰ καθίσταντο σύνθετοι (τὰ θέματα ταῦτα συζητοῦνται εἰς τὸν τοῦ Πλάτωνος «Σοφιστήν»).

Εἰς τὸν «Παρμενίδην» ὁ Σωκράτης λόγον ποιεῖται περὶ τεσσάρων ομάδων ιδεῶν.

- (α) Ἡ πρώτη ομάδα περιλαμβάνει ιδέας ὡς : ἡ ὁμοιότης, ἡ ἀνομοιότης, τὸ ἓν, τὸ πλῆθος κ.ἄ. (Παρμ. 130b1-6).
- (β) Ἡ δευτέρα ομάδα περιλαμβάνει ιδέας ὡς : τὸ δίκαιον, τὸ καλόν, τὸ ἀγαθόν, ἤτοι ιδέας δηλοῦσας σχέσιν, ἠθικὰς ιδέας καὶ αἰσθητικὰς τοιαύτας (Παρμ. 130a7-10).
- (γ) Ἡ τρίτη ομάδα περιλαμβάνει ιδέας ὡς : ἡ ἰδέα τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πυρός καὶ τοῦ ὕδατος, ἤτοι ιδέας, αἵτινες δὲν δηλοῦν σχέσιν πρὸς τι.
- (δ) Εἰς τὴν τετάρτην ομάδα κατατάσσονται ιδέαι ὡς : ἡ τοῦ πηλοῦ, τῆς τριχός, τοῦ ρύπου. Περὶ τῆς ὑπάρξεως τούτων ἀμφιβάλλει ὁ Πλάτων, διότι τὰ ὄντα ταῦτα εἶναι ἀναγκαστικῶς ἀτελεῖ.

Ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα ομάδα συνδέονται πρὸς τὴν περὶ ιδεῶν ἀντίληψιν ὡς π ρ ο τ ὕ π ω ν , π α ρ α δ ε ι γ μ ᾶ τ ω ν .

Αἱ ιδέαι ὅμως εἶναι καὶ ὁ λόγος τῶν πραγμάτων. Ὁ Πλάτων ἐπιθυμεῖ νὰ συνδυάσῃ τὴν περὶ τῶν ιδεῶν ἄποψιν ὡς π α ρ α δ ε ι γ μ ᾶ τ ω ν μετὰ τῆς ἀντιλήψεως ὅτι αἱ ιδέαι εἶναι οἱ λόγοι τῶν ὄντων.

Ὡς ἐκ τούτου γεννᾶται τὸ θέμα τῆς σχέσεως τῶν ιδεῶν πρὸς τὰ πράγματα. Αἱ ιδέαι εἶναι χωρὶς τοῦ κόσμου τῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ τότε ποία ἡ σχέση μεταξύ ιδεῶν καὶ πραγμάτων ; Εἰς τὸν «Παρμενίδην» 130e5 μέχρι τοῦ 135b2 ἐρευνᾶται τὸ θέμα τῆς σχέσεως τῶν ιδεῶν πρὸς τὰ πράγματα. Ἐξετάζονται δὲ τέσσαρες περιπτώσεις πιθανῆς σχέσεως ιδεῶν πρὸς τὰ πράγματα, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ δύο δημιουργοῦν ἀ ν α γ ω γ ᾶ ς εἰς τὸ ἄπειρον τεινούσας. Αἱ ἀναγωγαὶ αὗται βοηθοῦν νὰ ἐπισημανθῇ τὸ λογικὸν ἀδιέξοδον, εἰς τὸ ὁποῖον ἄγει ἀντίληψις τις περὶ τῶν ιδεῶν, ὑπάρχουσα εἰς τοὺς πρό τοῦ «Παρμενίδου» διαλόγους. Συγχρόνως δεικνύουν τὸν Πλάτωνα ὡς προβαίοντα εἰς μίαν μοναδικὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ πνεύματος διὰ τὸ βάθος καὶ τὴν γνησιότητα αὐτοκριτικῆν περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ θεωρίας. Ἡ αὐτογνωσία

αὕτη ἐξηγεῖ καὶ τὴν ὑπὸ τούτου ὑατέραν προσπάθειαν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς λογικῆς συνοχῆς τῆς θεωρίας τῶν ιδεῶν. Ἐνεκα λοιπὸν τῆς σημασίας τῶν εἰς τὸ ἀπειρον ἀναγωγῶν τούτων ἐπιβάλλεται νὰ προβῶμεν εἰς λεπτομερεστέραν ἐξέτασιν αὐτῶν.

Ὁ Πλάτων κατασκευάζει, ὡς ἐλέχθη, δύο εἰς ἀπειρον ἀναγωγὰς (*regressus ad infinitum*) εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ «Παρμενίδου», (1) τὴν τοῦ «Παρμενίδου» 132a1-3 καὶ (2) τὴν τοῦ «Παρμενίδου» 132d - 133a7.

Ἡ πρώτη ἀναγωγή ἔχει δύο ὄψεις : τὴν ὄντολογικὴν καὶ τὴν γνωσιολογικὴν.

Τὸ κείμενον τῆς πρώτης ἀναγωγῆς ἔχει ὡς ἑξῆς :

«οἶμαι σε ἐκ τοιούδε ἐν ἑκαστον οἶεσθαι εἶναι .

(1) *ὅταν πόλλ' ἄττα μεγάλα σοι δόξῃ εἶναι,*

(2) *μία τις ἴσως δοκεῖ ἰδέα ἢ αὐτὴ εἶναι ἐπὶ πάντα ἰδόντι,*

(3) *ἔθεν ἐν τὸ μέγα ἡγῆ εἶναι.*

Ἄληθῆ λέγεις, φάναι.

(4) *Τί δ' αὐτὸ τὸ μέγα καὶ τἄλλα τὰ μεγάλα,*

(5) *ἐὰν ὡσαύτως τῇ ψυχῇ ἐπὶ πάντα ἴδῃς, οὐχὶ ἐν τι αὖ μέγα φανεῖται, ὧ ταῦτα πάντα μεγάλα φαίνεσθαι;*

Ἔοικεν.

(6) *Ἄλλο ἄρα εἶδος μεγέθους ἀναφανήσεται, παρ' αὐτὸ τε τὸ μέγεθος γεγονός καὶ τὰ μετέχοντα αὐτοῦ*

(7) *καὶ ἐπὶ τούτοις αὖ πᾶσιν ἕτερον, ὧ ταῦτα πάντα μεγάλα ἔσται*

(8) *καὶ οὐκέτι δὴ ἐν ἑκαστόν σοι τῶν εἰδῶν ἔσται,*

(9) *ἀλλὰ ἀπειρα τὸ πλῆθος»*¹.

Τυποποιήσεις τῆς πρώτης ἀναγωγῆς.

Ἡ πρώτη ἀναγωγή δύναται νὰ τυποποιηθῇ λογικῶς κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον :

I. Ἐὰν ὑπάρχη σύνολόν τι πραγμάτων I, τότε ὑπάρχει μία καὶ ἡ αὐτὴ ἰδέα διὰ τὸ σύνολον τοῦτο, τὸ (I) καθ' ἑαυτό, δυνάμει τοῦ ὁποῖου ἑκαστον ἐκ τῶν εἰς τὸ I ἀνηκόντων πραγμάτων εἶναι I. (Ἡ πρότασις αὕτη δύναται νὰ κατασκευασθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πλατωνικῆς θέσεως περὶ τοῦ «ἐνός ἐπὶ πολλῶν»).

1. Οἱ ἀριθμοὶ εἰς τὸ κείμενον εἰσῆχθησαν ὑπ' ἐμοῦ πρὸς εὐχερεστέραν παρακολούθησιν τῶν λογικῶν σταδίων τοῦ ἐπιχειρήματος.

II. Ὑπάρχει ἓν σύνολον πραγμάτων A (τὰ πολλὰ α, β, γ.), τὰ ὅποια εἶναι I. Ὀνομασθήτω τοῦτο σύνολον (I).

III. Ὡς ἐκ τούτου, ὑπάρχει ἓν (I) καθ' ἑαυτὸ ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν I (A).

IV. Τὸ (I) καθ' ἑαυτὸ εἶναι ἓν τῶν τοῦ (A). (Τοῦτο ἰσχύει ἐκ τῆς θέσεως τῆς αὐτοκατηγορήσεως, ἥτις λέγει ὅτι ἡ ἰδέα συνόλου τινός εἶναι μέλος τοῦ αὐτοῦ συνόλου).

V. Τὸ (I) καθ' ἑαυτὸ δὲν εἶναι ἓν τῶν τοῦ A. (Τοῦτο ἰσχύει ἐκ τῆς θέσεως περὶ τῆς μὴ ταυτότητος, ἥτις λέγει ὅτι ἡ ἰδέα συνόλου τινός πραγμάτων δὲν εἶναι μέλος τοῦ αὐτοῦ συνόλου).

VI. Τὸ σύνολον τῶν (α, β, γ.) πραγμάτων τοῦ A καὶ τὸ (I) καθ' ἑαυτὸ ὁμοῦ λαμβανόμενα σχηματίζουν νέον τι σύνολον· ἔστω τοῦτο σύνολον (2). Τὸ VI ἰσχύει διὰ τῆς αὐτοκατηγορήσεως. Τὸ σύνολον τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο τῶν τοῦ A. Διὰ δὲ τῆς μὴ ταυτότητος: τὸ σύνολον τοῦτο δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς σύνολον (I).

VII. Τὸ δεύτερον σύνολον τῶν τοῦ (A) μετέχει εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἰδέαν, τὸ II καθ' ἑαυτὸ (διὰ τῆς θέσεως «ἓν ἐπὶ πολλῶν»), τὸ ὅποιον δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ (I) καθ' ἑαυτὸ (διὰ τῆς μὴ ταυτότητος). Διὰ δὲ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς αὐτῆς συλλογιστικῆς πορείας ἔχομεν ἀπειρόν τινα ἀριθμὸν ἰδεῶν καὶ οὕτω:

VIII. Δὲν ὑπάρχει μόνον ἓν (I) καθ' ἑαυτὸ.

Τὸ κείμενον τῆς δευτέρας ἀναγωγῆς ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Τὰ μὲν εἶδη ταῦτα ὡσπερ παραδείγματα ἑστάναι ἐν τῇ φύσει, τὰ δὲ ἄλλα τούτοις ἕοικέναι καὶ εἶναι ὁμοιώματα, καὶ ἡ μέθεξις αὐτῆ τοῖς ἄλλοις γίνεσθαι τῶν εἰδῶν οὐκ ἄλλη τις ἢ εἰκασθῆναι αὐτοῖς.

Εἰ οὖν τι, ἔφη, ἕοικεν τῷ εἶδει, οἷόν τε ἐκεῖνο τὸ εἶδος μὴ ὅμοιον εἶναι τῷ εἰκασθέντι, καθ' ὅσον αὐτῷ ἀφωμοιώθη; ἢ ἔστι τις μηχανὴ τὸ ὅμοιον μὴ ὁμοίῳ ὅμοιον εἶναι;

Οὐκ ἔστι.

Τὸ δὲ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ ἄρ' οὐ μεγάλη ἀνάγκη ἑνὸς τοῦ αὐτοῦ (εἶδους) μετέχειν;

Ἀνάγκη

Οὐ δ' ἂν τὰ ὅμοια μετέχοντα ὅμοια ἦ, οὐκ ἐκεῖνο ἔσται αὐτὸ τὸ εἶδος;

Παντάπασι μὲν οὖν.

Οὐκ ἄρα οἷόν τε τι τῷ εἶδει ὅμοιον εἶναι, οὐδὲ τὸ εἶδος ἄλλῳ εἰ

δὲ μὴ, παρὰ τὸ εἶδος ἀεὶ ἄλλο ἀναφανήσεται εἶδος, καὶ ἂν ἐκεῖνο τῷ ὁμοίον ἦ, ἕτερον αὖ, καὶ οὐδέποτε παύσεται ἀεὶ καινὸν εἶδος γιγνόμενον, ἐὰν τὸ εἶδος τῷ ἑαυτοῦ μετέχοντι ὁμοίον γίγηται.

Ἐπιπέδωτα λέγει.

Οὐκ ἄρα ὁμοιότητι τᾶλλα τῶν εἰδῶν μεταλαμβάνει, ἀλλὰ τι ἄλλο δεῖ ζητεῖν ἢ μεταλαμβάνει.

Ἐοικέν.

Τυποποιήσις τῆς δευτέρας ἀναγωγῆς.

Ἡ δευτέρα ἀναγωγή (Παρμ. 132d1 - 133a7) δύναται νὰ τυποποιηθῆ ὡς ἀκολούθως :

I. Ἐστὼ σύνολόν τι ὁμοίων πραγμάτων (α, β, γ.), ἅτινα εἶναι ἅπαντα (I).

II. Τὰ α, β, γ, εἶναι ἅπαντα (I), διότι εἶναι ὁμοία τ ᾧ (I) καθ' ἑαυτὸ. Τοῦτο ἰσχύει διὰ τῆς θέσεως «ἐν ἐπὶ πολλῶν», ἥτις ἐπὶ τοῦ προκειμένου λέγει : ἡ ὑπαρξίς ὁμοιότητος μεταξὺ τῶν μελῶν ὁμάδος τινὸς εἶναι ἀρκετόν, ἵνα δηλωθῆ ἡ ὑπαρξίς μιᾶς ἰδέας ἐκτὸς τῆς ὁμάδος¹.

III. Ἐὰν τὸ (α) εἶναι ὁμοίον πρὸς τὸ (I) καθ' ἑαυτὸ, τότε τὸ (I) καθ' ἑαυτὸ εἶναι ὁμοίον πρὸς τὸ (α). (Διότι ἡ σχέσις τῆς ὁμοιότητος εἶναι συμμετρικὴ σχέσις).

IV. Ὅθεν τὸ (I) καθ' ἑαυτὸ εἶναι I. (Διὰ τῆς αὐτοκατηγορήσεως, δηλουμένης ὑπὸ τῆς ὁμοιότητος : (I) καθ' ἑαυτὸ πρέπει νὰ εἶναι (I)).

V. Τὸ (I) καθ' ἑαυτὸ δὲν δύναται νὰ εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς πρᾶγμα τι (α) καλούμενον I. (Τοῦτο δηλοῦται διὰ τῆς θεωρίας τοῦ πρωτοτύπου καὶ ἀντιγράφου. Ἀντιγραφὸν τι δὲν δύναται νὰ εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ πρωτότυπον (original) αὐτοῦ (βλ. Παρμ. 132a3-3).

VI. Ἐὰν τὸ (α) καὶ τὸ (I) καθ' ἑαυτὸ εἶναι ὁμοία (κατὰ τὸ εἶναι (I) διὰ τῆς θέσεως «ἐν ἐπὶ πολλῶν» πρέπει νὰ ὑπάρξῃ ἄλλη τις ἰδέα, τὸ (I) καθ' ἑαυτὸ, τῆς ὁποίας ἀμφοτέρα ταῦτα μετέχουν, ὁμοιότητος ἕνεκεν. (Ἡ θέσις «ἐν ἐπὶ πολλῶν» δηλοῖ ὅτι κοινὰ χαρακτηριστικὰ λαμβάνονται ὁμοῦ ὡς ὁμοιότητες πρὸς τὴν αὐτὴν ἰδέαν).

1. Βλέπε G. L. E. Owen, The place of the «Timaeus» in Plato's dialogues ἐν Studies in Plato's Metaphysics (S.P.M.), ἐξ, R. E. Allen, Routledge and Kegan Paul, London 1965, σ. 320. Βλέπε καὶ Πλάτωνος «Παρμενίδης», 129a 3-5 130e 5 - 131a 3, 132d 3.

Αί δύο αἴται εἰς τὸ ἄπειρον ἀναγωγαὶ δὲν πρέπει νὰ ταυτίζωνται, διότι ὑπηρετοῦν διαφορετικοὺς σκοπούς. Ἡ πρώτη συγχέει τὸ μέγεθος πρὸς τὸ μέγα (πρᾶγμα), ὑποχρεοῖ δὲ ἡμᾶς νὰ ἐκλέξωμεν μεταξὺ δύο χρήσεων τῆς ἰδέας : τῆς ἰδέας ὡς παραδείγματος καὶ τῆς ἰδέας ὡς γενικῆς ἐννοίας (universal).

Ἡ δευτέρα ἀναγωγὴ δεικνύει τὸ παράλογον¹ τῆς πρώτης τῶν χρήσεων αὐτῶν τῆς ἰδέας, φέρει εἰς φῶς τὴν περὶ αὐτοκατηγορήσεως θέσιν ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ὁμοιότητος τῶν ἐπὶ μέρος πρὸς τὰς ἰδέας, καθιστᾷ ἐμφανὲς ὅτι ἡ αἰτία τῆς εἰς τὸ ἄπειρον ἀναγωγῆς εἶναι ἡ αὐτοκατηγορήσις (Παρμ. 133a2-3 : «*Ἐὰν τὸ εἶδος τοῦ ἑαυτοῦ μετέχοντι ὁμοιον γίγηται*» καὶ ἀναιρεῖ ταύτην διὰ τῆς εἰς τὸ ἄπειρον ἀναγωγῆς (Παρμ. 133a5). Ἡ πρώτη ἀναγωγὴ ἀπαιτεῖ πρῶτον τὴν θέσιν περὶ τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν, τὴν ἐκτιθεμένην εἰς τὸν Παρμενίδην 129a1-5 καὶ δεύτερον τὴν ἐξίσωσιν τοῦ μεγέθους πρὸς τὸ μέγα. Ἡ δευτέρα ἀναγωγὴ ἀπαιτεῖ, ἵνα ἔχη ἰσχύν, τὴν θέσιν περὶ τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν, τὴν ὑπάρχουσαν εἰς τὸν Παρμενίδην 129a1-5.

Ἄλλ' ἂν καὶ αἱ δύο ἀναγωγαὶ διαφέρουν ὡς πρὸς σημεῖα τινα, ἐν τούτοις ἀμφότεραι ἔχουν τὴν αὐτὴν συλλογιστικὴν μορφήν. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦ «*τρίτου ἀνθρώπου*» ἐν τῇ μορφῇ τῶν δύο ἀναγωγῶν εἶναι ἔγκυρον, ἡ δὲ ἰσχὺς τούτου ἐδράζεται ἐπὶ τῶν ἐξῆς ὑποθέσεων : 1) τῆς τοῦ ἐνὸς ἐπὶ τῶν πολλῶν, 2) τῆς αὐτοκατηγορήσεως καὶ 3) τῆς μὴ ταυτότητος. Περαιτέρω, ἐπειδὴ ὁ Πλάτων δὲν ἀποδέχεται τὸ συμπέρασμα τοῦ ἐπιχειρήματος (Παρμ. 135b2-c2), πρέπει κατὰ συνέπειαν νὰ ἴδωμεν ποῖαι ἐκ τῶν ὑποθέσεων τούτων πρέπει νὰ ἀπορριφθοῦν, ὥστε νὰ μὴ προκύπτῃ τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐν (I) καθ' ἑαυτό.

Ἐξετάσωμεν δὲ νῦν τὰ σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὴν μορφήν καὶ τὴν ἔγκυρότητα τῶν θέσεων αὐτῶν τῶν ὑποκειμένων τοῦ ἐπιχειρήματος τοῦ «*τρίτου ἀνθρώπου*» (ETA).

A. Ἡ θέσις : «*ἐν ἐπὶ πολλῶν*» (EΠ).

Ἡ θέσις αὕτη λέγει ὅτι, δοθέντος συνόλου τινὸς πραγμάτων, τὰ πράγματα ταῦτα μετέχουν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἰδέας, π.χ. τὸ σύνολον Α τῶν α, β, γ., πραγμάτων δίδει τὴν (Α). Ἡ ἀπόρριψις τοῦ συμπεράσματος τοῦ (ETA) — δηλαδὴ ἡ ἀποδοχὴ τῆς θέσεως τῆς μοναδικό-

1. Βλ. G. E. L. Owen, A proof in the «*peri ideon*» ἐν *Studies in Plato's metaphysics*, ἐξ. R. E. Allen, Routledge and Kegan Paul, London 1965, σ. 297.

τητος περί τῶν ιδεῶν — ἐμπερικλείει τὴν ἀποδοχὴν τῆς θέσεως «ἐν ἐπὶ πολλῶν». Ἡ θέσις περί τῆς μοναδικότητος βεβαιοῖ ὅτι ὑπάρχει μία καὶ μόνον ἰδέα συνόλου τινός. Ἄλλ' ἡ μορφή τῆς θέσεως «ἐν ἐπὶ πολλῶν» εἰς τὸν «Παρμενίδην» δὲν ἰσοδυναμεῖ ἀναγκαίως πρὸς τὴν θέσιν τῆς μοναδικότητος, ἐπειδὴ λέγεται ὅτι τὰ α, β, γ, πράγματα συνόλου τινός μετέχουν μιᾶς ἰδέας, ἥτις εἶναι ἡ αὐτὴ διὰ πάντα ταῦτα (Παρμ. 132a2-3). Ἄλλὰ τοῦτο δὲν ἐμποδίζει τὰ α, β, γ, ἀπὸ τοῦ μετέχειν τῆς αὐτῆς ἰδέας καὶ ὡσαύτως μιᾶς ἄλλης ἰδέας¹. Τὰ α, β, γ, δύνανται νὰ μετέχουν τοῦ χ (ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ χ) καὶ ὡσαύτως τοῦ ψ (ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ ψ), ἀλλὰ προφανῶς οὐχὶ τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸ χ (π.χ. ὁ πατήρ μου, ἡ μήτηρ μου καὶ ἐγὼ μετέχομεν τῆς αὐτῆς οἰκίας, ἀλλ' ὡσαύτως καὶ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκινήτου). Ἡ ἀκαθοριστία αὕτη παρασύρει τὸν Σωκράτη, ὥστε νὰ ἐξισώσῃ τὴν θέσιν τῆς μοναδικότητος πρὸς τὴν ἰσχυρὰν μορφήν τῆς θέσεως «ἐν ἐπὶ πολλῶν»². Ἄλλ' ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐπιχειρήματος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θέσεως «ἐν ἐπὶ πολλῶν» ἀδυνάτου μορφῆς, ἥτις δὲν εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν θέσιν τῆς μοναδικότητος. Τοιοῦτοτρόπως τὸ (ΕΤΑ) πρέπει νὰ βασιζέται ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς αὐτοκατηγορήσεως καὶ τῆς μὴ ταυτότητος.

Περὶ τῆς αὐτοκατηγορήσεως καὶ τῆς μὴ ταυτό-

1. Βλ. C. Strang, Plato and the third man, Proceedings of the Aristotelian Society Supplement (PASS) 1963, σσ. 149-150. Πρέπει νὰ διακρίνωμεν τρεῖς σχηματισμοὺς ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο: (1) τὸ ἐν καὶ τὸ μοναδικὸν (μοναδικότητος per se), (2) τὸ ἐλάχιστον ἐν (θέσις «ἐν ἐπὶ πολλῶν» ἀδυνάτου μορφῆς), ἥτοι $1 + \dots$ καὶ (3) τὸ ἐλάχιστον ἐν καὶ ὡσαύτως μόνον ἐν (θέσις «ἐν ἐπὶ πολλῶν» ἰσχυρᾶς μορφῆς, ὡς π.χ. τὸ ἐλάχιστον μίαν οἰκίαν, ἀλλ' ὡσαύτως μόνον ἐν αὐτοκίνητον). Τοιοῦτοτρόπως ἄρνησις τῆς μὴ μοναδικότητος ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν μοναδικότητα, πρὸς τὸ ἐν, τὸ ὅποιον ὑποδηλοῖ τὴν θέσιν (ΕΠ) ἀδυνάτου μορφῆς ἥτοι ἔχομεν ἄρνησιν τῆς μὴ μοναδικότητος ὅπερ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν μοναδικότητα καὶ πρὸς τὸ ἐν. Ἡ θέσις (ΕΠ) ἰσχυρᾶς μορφῆς προκύπτει ἐκ τῆς ἀρνήσεως τῆς προτάσεως «τὸ ἐλάχιστον ἐν καὶ ὡσαύτως μόνον ἐν» ὅποτε προκύπτει οὐδὲν καὶ περισσότερα τοῦ ἐνός ἥτοι: οὐχὶ μοναδικότης, ὅπερ εἶναι τὸ συμπέρασμα τοῦ (ΕΤΑ). Διδὲ ἡ θέσις αὕτη πρέπει νὰ ἀπορριφθῇ. Ἡ θέσις (ΕΠ) ἀδυνάτου μορφῆς προκύπτει οὕτω: ἄρνησις τῆς θέσεως «τὸ ἐλάχιστον ἐν» ($1 + \dots$) = μὴ πολλὰ = μοναδικότης. Ἡ θέσις (ΕΠ) ἀδυνάτου μορφῆς περιλαμβάνει τὴν θέσιν περὶ τῆς μοναδικότητος. Οὕτω ἡ θέσις αὕτη, οὕσα μὴ ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἀπόρριψιν τοῦ συμπεράσματος τοῦ (ΕΤΑ), δὲν πρέπει νὰ ἀπορριφθῇ.

2. Περὶ τῆς θέσεως «ἐν ἐπὶ πολλῶν» βλέπε Παρμ. 129a 4-5, 129c 5-131a 1, 132a 1-3, Πολ. 476c 9-d 3, 596a 6-9.

τητος γίνονται διεξοδικαί διερευνήσεις· συζητείται εάν: (α) ή θεωρία τών ιδεών ἐμπερικλείη τὰς θέσεις ταύτας καὶ (β) (εάν ή θεωρία τών ιδεών πράγματι ἐμπεριέχη αὐτάς) ποία εἶναι ή ἀκριβῆς μορφή αὐτῶν. Περαιτέρω (γ) συζητείται κατὰ πρῶτον, εάν ὁ Πλάτων ἐτέλει ἐν γνώσει τῶν ὑποθέσεων τούτων, ὅτε ἐξέθεσε τὸ (ΕΤΑ), δεύτερον (εάν δὲ εἶχε συνείδησιν τούτων) ἐρωτᾶται τότε, εάν εἶχε σαφή συνείδησιν τῶν ὑποδηλώσεων τοῦ (ΕΤΑ) καὶ τρίτον ποία ἦτο ή ἀπάντησις τοῦ Πλάτωνος εἰς τὸ (ΕΤΑ).

Ἐξετάσωμεν δὲ νῦν ἐν ἑκαστον τῶν θεμάτων τούτων :

Β. Ἡ αὐτοκατηγορησις καὶ ή μὴ ταυτότης.

Ἡ ἐργασία ἐπιφανῶν μελετητῶν τῆς σήμερον ἐπὶ τῆς πλατωνικῆς θεωρίας τῶν ιδεῶν καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐθεμελίωσε τὴν ἄποψιν ὅτι ή αὐτοκατηγορησις καὶ ή μὴ ταυτότης εἶναι αἱ ὑποθέσεις τοῦ (ΕΤΑ).

Ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐπιχείρημα τοῦ «τρίτου ἀνθρώπου» εἰς *Τὰ μετὰ τὰ φυσικά* (990b15-17, 1038b11-39a7), εἰς τὸ *Περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων* (178b36-179a10) καὶ εἰς τὸ πρῶτον αὐτοῦ δοκίμιον *Περὶ ιδεῶν* (ἀπόσπασμα 4). Εἰς τὸ *Περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων* οὗτος λέγει :

«καὶ ὅτι ἔστι τις τρίτος ἄνθρωπος παρ' αὐτῶν καὶ τοὺς καθ' ἑκαστον. τὸ γὰρ ἄνθρωπος καὶ ἅπαν τὸ κοινὸν οὐ τὸδε τι, ἀλλὰ τοιόνδε τι ἢ πρὸς τι ἢ πῶς ἢ τῶν τοιούτων τι σημαίνει» (178b36-39). Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ὁ Πλάτων ἔσφαλεν ἐν σχέσει πρὸς τὰ κατηγορούμενα· ἐξέλαβε πᾶσαν κατηγορικὴν ἔκφρασιν ὡς ἰσταμένην διὰ συγκεκριμένον τι πρᾶγμα (τὸδε τι), ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ἐκλάβῃ ταύτην ὡς δηλοῦσαν εἶδος τι πράγματος (τοιόνδε τι). Ὁ Ἀριστοτέλης διασαφεί ὅτι ή ἐγκυρότης τοῦ «τρίτου ἀνθρώπου» ἀπαιτεῖ τὰς δύο ὑποθέσεις: (α) τὴν αὐτοκατηγορησιν¹ καὶ (β) τὴν μὴ ταυτότητα. Ἡ μὴ ταυτότης, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης ἀντιλαμβάνεται τὴν περὶ ταύτης ἀντίληψιν τοῦ Πλάτωνος, σημαίνει: ὅ,τι κατηγορεῖται εἰς τι εἶναι πάντοτε διάφορον τοῦ ὑποκειμένου, εἰς δὲ κατηγορεῖται. Οὕτω εἰς τὴν πρότασιν «ὁ Σωκράτης εἶναι ἄνθρωπος» τὸ «ἄνθρωπος» δὲν ταυτίζεται πρὸς τὸ «Σωκράτης»· διότι, εάν συνέβαινε τοιοῦτό τι αἱ προτάσεις :

1. Ἀριστοτέλους, *Τὰ μετὰ τὰ φυσικά*, 1039a1-2, *Περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων*, 178b36-79a10.

(A) «ὁ Σωκράτης εἶναι ἄνθρωπος» (Γ).

(B) «ὁ Πλάτων εἶναι ἄνθρωπος» (Γ) θὰ ἐταυτίζοντο, ἐπειδὴ θὰ εἶχομεν (A) = (Γ), (B) = (Γ) καὶ (A) = (B)· οὕτω ὁ Σωκράτης θὰ ἦτο Πλάτων.

Ἄλλ' ὡσαύτως ὁ Πλάτων σκέπτεται ὅτι, ἐκείνο τὸ ὁποῖον κατηγορεῖται τινος, εἶναι καθ' ἑαυτὸ τὸ ὑποκείμενον τοῦ αὐτοῦ κατηγορουμένου (ὑπό-θεσις τῆς αὐτοκατηγορήσεως).

Λέγομεν ὅτι «ὁ Σωκράτης εἶναι ἄνθρωπος», ἀλλ' ὡσαύτως «ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἄνθρωπος» ἢ «ὁ ἄνθρωπος εἶναι εἰς ἄνθρωπος». Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ὅταν καλεῖται ὁ A ἄνθρωπος καὶ ὁ B ἄνθρωπος, ἐρωτᾶται τί τὸ κοινὸν τοῦτο «ἄνθρωπος» (Γ) σημαίνει. Ἀναμφιβόλως τοῦτο δὲν ἴσταται εἰς τὴν θέσιν συγκεκριμένου τινὸς ὑποκειμένου, ἐπειδὴ ἐνεκα τῆς μὴ ταυτότητος, τὸ (A) καὶ τὸ (B) δὲν δύνανται νὰ εἶναι τὰ αὐτά¹. Ἐπειδὴ δὲ τὸ $\Gamma \neq A$ καὶ B , τὸ $B \neq \Gamma$, ἔπεται ὅτι τὸ Γ ἴσταται διὰ τρίτον τι πρᾶγμα καί, ἐξ ὑποθέσεως, τὸ τρίτον πρᾶγμα εἶναι ἄνθρωπος τις, ὁ τρίτος ἄνθρωπος. Αὕτη εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ «τρίτου ἀνθρώπου» ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἡ λύσις τοῦ «τρίτου ἀνθρώπου» γίνεται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους διὰ τῆς διακρίσεως τῶν κατηγορημάτων εἰς διάφορα εἶδη. Ἐπὶ παραδείγματος τὰ κατηγορούμενα «ἄνθρωπος» καὶ «λευκός» ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Σωκράτη («ὁ Σωκράτης εἶναι ἄνθρωπος», «ὁ Σωκράτης εἶναι λευκός»), δὲν ἔχουν τὴν αὐτὴν βαρύτητα. Τὸ «ἄνθρωπος» εἶναι ἓνα οὐσιώδες κατηγορούμενον εἰς τὸν Σωκράτη, ἐνῶ τὸ «λευκός» εἶναι συμβεβηκός. Ὁ Σωκράτης συμβαίνει νὰ εἶναι λευκός, ἀλλὰ δὲν «συμβαίνει» νὰ εἶναι ἄνθρωπος.

Ἐξετάζοντες τὸ πλατωνικὸν κείμενον δυνάμεθα νὰ εὑρωμεν προτάσεις, αἵτινες ἐμφαίνουν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τὴν ὑπαρξιν τῆς αὐτοκατηγορήσεως παρὰ Πλάτωνι.

Εἰς τὸν «Λύσιν» 217d : αἱ λευκαὶ τρίχες εἶναι τῆς αὐτῆς ποιότητος μετὰ τῆς λευκότητος. Εἰς τὸν «Πρωταγόραν» 330c - d : ἡ δικαιοσύνη εἶναι δικαία, ἢ ὁσιότης εἶναι ὁσιόν τι². Εἰς τὸν «Φαίδωνα»

1. Διότι εἶναι δύο οὐσίαι, αἵτινες εἶναι ἀριθμητικῶς διάφοροι ἀλλήλων. Ἐνταῦθα φαίνεται νὰ συγχέηται ἡ ποιοτικὴ ταυτότης πρὸς τὴν ἀριθμητικὴν ταυτότητα (δύο πράγματα δύνανται νὰ εἶναι ποιοτικῶς τὰ ἴδια π.χ. ἐν ζεύγος ἀθροιστικῶν διδόμεν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀριθμητικῶς, ἐπειδὴ ἔχουν διάφορον ὄλην).

2. Ἐνταῦθα ἡ αὐτοκατηγορήσις βεβαιοῦται δι' ἐσφαλμένης χρήσεως τοῦ ἀξιώματος τῆς τοῦ τρίτου ἀποκλείσεως : ἐπειδὴ εἶναι, ὡς εἰκόσ, ἀνόητον νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἀδικός, διὸ αὕτη πρέπει νὰ εἶναι δικαία

100c1-5 τὸ «εἴ τί ἐστιν ἄλλο καλὸν πλὴν αὐτὸ τὸ καλόν» εἰσηγείται τὴν αὐτοκατηγορησίαν¹, εἰς δὲ τὸν «Φαῖδρον» 102e3 τὸ μέγεθος εἶναι μέγα τι. Εἰς τὸ «Συμπόσιον» 210e - 211d ὑπάρχει ἡ αὐτοκατηγορησίς.

Ὁ Βλαστός καὶ ὁ Owen συμφωνοῦν ὅτι αἱ προτάσεις αὗται εἰσηγούνται αὐτοκατηγορησίαν. Ὁ R. Bluck λέγει ὅτι «ὁ Πλάτων, ὡς εἰκός, ἔχει τὴν ὑπόθεσιν τῆς αὐτοκατηγορήσεως, διότι (α) οὐδεμία διάκρισις εἶχε γίνεαι — ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν τοῦτο εἶναι καλύτερον τι ἢ χειρότερον — μεταξὺ τῆς οὐσίας καὶ τῶν εἰς αὐτὴν ἀποδιδομένων (attribute) καὶ (β) ὑπετίθετο ὅτι τὰ ἀντικείμενα τῆς γνώσεως πρέπει νὰ εἶναι «πραγματικά», μόνον δὲ πρᾶγμα τι ἠδύνατο νὰ ἦτο πραγματικόν (real). Ἡ ἰδέα ἦτο, βασικῶς, ὁ τέλειος χαρακτήρ ἄλλ' οὐσα πραγματικὴ (real) ἦτο ὡσαύτως καὶ πρᾶγμα τι»².

Τὰ χωρία δὲ τοῦ «Φαίδωνος» 74d, 74e, 75b, 76e καὶ ἡ θεωρία τῆς ἀναμνήσεως ἀποτελοῦν ἐμμέσους ἐνδείξεις περὶ τῆς αὐτοκατηγορήσεως. Ταῦτα ἀναφέρουν ὅτι: (α) ἡ σχέσις τῶν ἐπὶ μέρους πρὸς τὰς ἰδέας εἶναι ἐκείνη τοῦ ἀντιγράφου (copy) πρὸς τὸ πρωτότυπον (original) καὶ (β) ἡ γνώσις τῶν ἰδεῶν ἀποκτᾶται διὰ τῆς ἀναμνήσεως ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἦτο ἤδη γνωστὸν πρὸ τῆς γεννήσεως. Ἡ θέσις (β) προϋποθέτει τὴν (α) ἥτις βεβαιοῖ ὅτι αἱ ἰδέαι καὶ τὰ ἐπὶ μέρους ὁμοιάζουν πρὸς ἀλλήλα καὶ τοῦτο ἰσοδυναμεῖ πρὸς παραδοχὴν τῆς αὐτοκατηγορήσεως.

Ὁ H. Cherniss προσεπάθησε νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰς προτάσεις: «ἡ δικαιοσύνη εἶναι δικαία», «ἡ ὠραιότης εἶναι ὠραία» ὡς σημαινούσας ὅτι «ἡ δικαιοσύνη» καὶ «τὸ δίκαιον», «τὸ κάλλος» καὶ «τὸ καλόν» ταυτίζονται³. Ἄλλοις λόγοις ἐπεδίωξε νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι δὲν ἔχομεν αὐτοκατηγορησίαν ἄλλ' ἀπλῶς ταυτολογικὰς προτάσεις.

(βλ. W. G. Runciman, Plato's Parmenides, ἐν Studies in Plato's Metaphysics, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 156).

1. Ἄλλαι προτάσεις εἰς τὸν «Φαίδωνα»: (α) 74d, 74e, 76e (β) 102d - 103b, 103d a-ε, 104c i-ε εἰσηγούνται αἱ μὲν (α) τὴν αὐτοκατηγορησίαν διὰ τῆς ὁμοιότητος καὶ τῆς ἀναμνήσεως, αἱ δὲ (β) τὴν αὐτοκατηγορησίαν διὰ τῆς ἀπόψεως, ὅτι τὸ ἀσυμβίβαστον τῶν ἀντιθέτων ἰδιοτήτων ἐφαρμόζεται ἰσοδυναμῶς καὶ εἰς τὰς ἰδέας καὶ εἰς τὰ δεῖγματά των (instances).

2. R. S. Bluck, «The Parmenides and the third man», Cl. Quarterly, 1956, σ. 30.

3. H. Cherniss, The relation of the «Timaeus» to Plato's later dialogues, ἐν S.P.M., σ. 370.

Ἄλλ' ὁ Cherniss δὲν δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ τὸ αὐτὸ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς σχέσεως τοῦ ἀντιγράφου πρὸς τὸ πρωτότυπον, οὐδὲ δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν θέσιν αὐτοῦ ὅτι ὁ παραδειγματισμὸς εἶναι ἰκανοποιητικὴ περιγραφή τῆς σχέσεως τῶν ἰδεῶν πρὸς τὰ ἐπιμέρους, ἐπειδὴ ἡ ἀποψὶς αὕτη ἀνηρέθη ὀλοσχερῶς εἰς τὸν «Παρμενίδην».

Μετὰ ταῦτα πρέπει νὰ ἐξετασθῇ τὸ ἐρώτημα περὶ τοῦ εἶδους τῆς αὐτοκατηγορήσεως τῆς ἀπαιτουμένης διὰ τὴν ἐγκυρότητα τοῦ ἐπιχειρήματος τοῦ «τρίτου ἀνθρώπου».

Ὁ Ἀριστοτέλης ἀπέδωκεν εἰς τὸν Πλάτωνα τὴν ἰσχυρὰν μορφήν κατηγορήσεως, καθ' ἣν ἡ ἰδέα κατηγορεῖται συνωνύμως πρὸς τὰ ἐπιμέρους¹. Εἶναι δὲ γεγονόςδες ὅτι ἡ δευτέρα εἰς τὸ ἀπειρον ἀναγωγή τοῦ «Παρμενίδου» βασιίζεται ἐπὶ τῆς αὐτοκατηγορήσεως ἰσχυρᾶς μορφῆς. Τοῦτο ὑποδηλοῦται διὰ τῆς ἐννοίας τῆς ὁμοιότητος. Διότι, ἐὰν τὸ φ ὁμοιάζει τῷ ψ, τότε τὸ ψ ὁμοιάζει τῷ φ καὶ δὲν ὑπάρχει ἡ παραμικρὰ μεταβολὴ νοήματος ἐν τῇ σχέσει τῆς ὁμοιότητος. Τὸ ἐρώτημα εἶναι, ἐὰν καὶ ἡ πρώτη ἀναγωγή τοῦ «Παρμενίδου» βασιίζεται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ εἶδους αὐτοκατηγορήσεως. Ὁ J. Moravcsik πιστεύει ὅτι, ἵνα μὴ ἡ πρώτη ἀναγωγή θεωρηθῇ ἀπλῶς ὡς περιττή, ὀφείλομεν νὰ ἴδωμεν ταύτην ὡς βασιζομένην ἐπὶ τῆς αὐτοκατηγορήσεως ἀδυνάτου μορφῆς· αὕτη δὲ βεβαιοῖ: «ἰδέα τις ἔχει «I» ὡς κατηγορούμενον αὐτῆς κατ' ἐννοίαν διάφορον καὶ πρότερον τῆς ἐννοίας, καθ' ἣν τὸ «I» κατηγορεῖται εἰς πάσας τὰς ὀντότητας τὰς μετεχούσας εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην. Ἡ ἀποψὶς αὕτη δὲν ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ κατηγορούμενον μεταβάλλει νόημα, ἀλλ' ἀπλῶς ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ ἀντιλήψεως ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ κύκλου νοήματος². Κατὰ τὴν ἀποψιν ταύτην προτάσεις ὡς:

1. Ἀριστοτέλους, *Περὶ ἀτόμων γραμμῶν*, 968a 9-10 «ἡ δὲ ἰδέα πρώτη τῶν συνωνύμων». Ὁμοίως ἐρμηνεύει ὁ G. E. L. Owen, A proof in the «peri ideon», ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 279 - 98 καὶ ὁ G. Vlastos, Postscript to the third man, ἐν S. P. M. σ. 286. Βλέπε J. Moravcsik, The «third man» argument and Plato's theory of forms, *Phronesis* 1963, σ. 51.

2. J. Moravcsik, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 51 - 52. Εἰς τὸ παράδειγμα «τὸ χ εἶναι τράπεζα», ἐὰν τὸ χ ἴσταται διὰ τὴν τράπεζον φαγητοῦ ἢ διὰ τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, τότε ἔχομεν διαφορὰν νοήματος ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ κατηγορουμένου. Ἄλλ' εἰς τὴν πρότασιν «οἱ χ εἶναι ἀδελφοί» ἐὰν τὸ χ ἴσταται, διὰ τὰ ἀρρενα μέλη μιᾶς οἰκογενείας ἢ διὰ φίλους, ἔχομεν οὐχὶ ἀλλαγὴν νοήματος, ἀλλὰ ἀπλῶς διαφορὰν βαθμοῦ ἐντάσεως ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ νοήματος.

«Τὸ μέγεθος εἶναι μέγα»

«Ὁ ἔλεφας εἶναι μέγας»

διακρίνονται πως και ἡ κατηγορησις ἐπὶ τοῦ προκειμένου φαίνεται ὅτι χρησιμοποιεῖται μετὰ τινος ἐλευθερίας¹. Ἡ ἀδύνατος αὕτη μορφή τῆς αὐτοκατηγορήσεως παρέχει ἀμείνονα ἐρμηνεῖαν τῶν ἰδεῶν, αἱ ὁποῖαι θεωροῦνται ὡς «*uniquely identifiable, self-sufficient entities, and thus superior to particulars*» ἤτοι θεωροῦνται ὡς μοναδικῶς καθωρισμέναι καὶ αὐτάρκειες ὀντότητες καὶ, ὡς ἐκ τούτου, ἀνώτεραι τῶν ἐπὶ μέρους πραγμάτων (*particulars*)².

Ἡ ἀδύνατος αὕτη μορφή τῆς αὐτοκατηγορήσεως συνδυαζομένη πρὸς μορφήν τινα τῆς μὴ ταυτότητος ἦτις λέγει ὅτι ὑπάρχει ἴδια τις ὀντότης ἀντιστοιχοῦσα πρὸς ἐκάστην ἐννοιαν τοῦ κατηγορουμένου «I», παρέχει τὴν εἰς τὸ ἄπειρον ἀναγωγὴν τοῦ ἐπιχειρήματος «τοῦ τρίτου ἀνθρώπου». Ἡ ὑπὸ τοῦ Moravcsik κατασκευὴ τῆς πρώτης ἀναγωγῆς δύναται νὰ διατυπωθῇ ὡς ἑξῆς :

1. Ἡ ἰδέα δὲν ταυτίζεται πρὸς τὰ ἐπὶ μέρους³. Τοῦτο προτείνεται ὑπὸ τῆς ὑποθέσεως τοῦ χωρισμοῦ, ὅστις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν μὴ ταυτότητα ἀδυνάτου μορφῆς ὡς τὴν ἀντιλαμβάνεται ὁ Βλαστός.

2. Ἡ ἰδέα ἔχει τὸ I ὡς κατηγορούμενον ἐν πρωταρχικῇ τινι ἐννοίᾳ τὰ δὲ ἐπὶ μέρους ἔχουν τὸ I ἐν παραγῶγῳ ἐννοίᾳ. Τοῦτο ἰσχύει ἔνεκα τῆς κατηγορήσεως ἀδυνάτου μορφῆς. Αὕτη ὑποδηλοῦται διὰ τοῦ δόγματος περὶ βαθμῶν τῆς πραγματικότητος. Ἐστω δὲ I₁ καὶ I. Τὸ I₁ δὲν ταυτίζεται πρὸς τὸ I ἐπειδὴ διαφέρουν ὡς πρὸς τὴν ἐννοιαν.

3. Διὰ δὲ τῆς μὴ ταυτότητος — καθ' ἣν εἰς πᾶσαν ἐννοιαν κατηγορουμένου τινὸς ἀντιστοιχεῖ διακεκριμένη ὀντότης — εἰς τὸ I τῶν ἐπὶ μέρους πραγμάτων, ἀντιστοιχεῖ ὀντότης τις, ἡ ἰδέα (I_a) βάσει τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν εἰς τὸ I₁ τῆς ἰδέας (I_a) πρέπει νὰ ἀντι-

1. G. Vlastos, The third man argument in the «Parmenides», Addendum (1963), ἐν S.P.M., σ. 263

2. J. Moravcsik, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 59.

3. G. Vlastos (The third man..., ἐνθ' ἀνωτ., σ. 253 καὶ Degrees of reality in Plato, ἐν New essays on Plato and Aristotle ἐξ. R. Bambergh, Routledge and Kegan Paul, London 1965, σ. 9) ἀναγνωρίζει τὴν ὀντότητα τῶν ἐπὶ μέρους.

στοιχῆ ἑτέρα τις ὄντοτης ἢ Ια 1, δι' ἧς ἡ (Ια) κατανοεῖται ὡς Ι1 καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς ¹.

Ὁ Μογανςικ, ἀπορρίπτων τὴν μὴ ταυτότητα, ἥτις ἀναφέρει ὅτι εἰς πᾶσαν πρότασιν τῆς μορφῆς «ὑποκείμενον - κατηγορούμενον» αἱ ἐκφράσεις τοῦ ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου ἴστανται διὰ διακεκριμένης ὄντοτης, λέγει ὅτι ὁ Πλάτων δὲν ἠδύνατο νὰ παραδέχεται ταύτην, διότι οὗτος ἐδέχετο προτάσεις, ὡς π.χ. ἡ «τὸ ὄν ὑπάρχει», αἵτινες εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὴν μὴ ταυτότητα τῆς ἀνωτέρω μορφῆς. Ἀλλὰ τοῦτο συμβαίνει μετὰ τὸν «Παρμενίδην», ὅτε δηλονότι ὁ Πλάτων εἶχε ἀπορρίψει τὴν αὐτοκατηγορησιν τῆς ἰσχυρᾶς μορφῆς (ἐκτὸς βεβαίως ἐξαιρέσεών τινων). Ὁ Μογανςικ ἀδυνατεῖ νὰ δικαιολογήσῃ κατ' ἄλλον τρόπον τὴν ἀπόδοσιν εἰς τὸν Πλάτωνα τῆς ριζικῆς ταύτης μορφῆς τῆς μὴ ταυτότητος εἰ μὴ μόνον διὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι ἡ παραδοχὴ τῆς αὐτοκατηγορήσεως ἀδυνάτου μορφῆς εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν ἄλλην θέσιν τῆς μὴ ταυτότητος.

Κατὰ τὸν Βλαστόν ἡ θέσις τῆς μὴ ταυτότητος ἔχει δύο ἐκφάνσεις :

(α) τὴν τῆς ἀδυνάτου μορφῆς, καθ' ἣν ἡ ἰδέα δὲν ταυτίζεται πρὸς οὐδὲν τῶν ἐπὶ μέρους καὶ

(β) τὴν τῆς ἰσχυρᾶς μορφῆς, καθ' ἣν ἡ ἰδέα δὲν ταυτίζεται πρὸς τὸν χαρακτήρα αὐτῆς, ἥτοι ἐὰν Ια εἶναι Ι, Ια δὲν ταυτίζεται πρὸς τὸ Ι.

Κατὰ τὸν Βλαστόν διὰ νὰ ἔχωμεν τὴν εἰς τὸ ἄπειρον ἀναγωγὴν εἶναι ἀναγκαῖα ἡ μὴ ταυτότης τῆς ἰσχυρᾶς μορφῆς, διότι αὕτη εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν αὐτοκατηγορησιν. «Ἡ μορφή αὕτη τῆς μὴ ταυτότητος ὁμιλεῖ περὶ ἑνὸς συστηματικοῦ δυϊσμοῦ τοῦ Ι καὶ Ια, ἥτοι τῆς ἰδέας ὡς οὐσίας καὶ τῆς κατηγορικῆς λειτουργίας τῆς αὐτῆς ἰδέας» ². Ὁ Βλαστός πιστεύει

1. Κατὰ τοῦτον ἡ ἀναγωγὴ χρειάζεται πρῶτον τὴν αὐτοκατηγορησιν τῆς ἀδυνάτου μορφῆς (ἥτοι μὴ ταυτότητα ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν κατηγορουμένων) καὶ δεύτερον τὴν μὴ ταυτότητα τῆς ἰσχυρᾶς μορφῆς. Ἡ αὐτοκατηγορησις ἀδυνάτου μορφῆς ὑποδηλοῖ τὴν μὴ ταυτότητα ἰσχυρᾶς μορφῆς κατὰ τὸν Βλαστόν (βλέπε κατωτέρω). Ἡ ἰσχυρὰ μορφή τῆς μὴ ταυτότητος ὑποδηλοῖ ρεαλιστικὴν τινα (realistic) θεωρίαν τοῦ νοήματος. Βλ. D. W. Hamlyn, The communion of forms and the development of Plato's logic, *Philosophical Quarterly* 1955, σ. 289.

2. G. Vlastos, The third man..., ἐνθ' ἀνωτ., σ. 252.

ὅτι ἡ ἰσχυρᾶς μορφῆς μὴ ταυτότης ὑποδηλοῦται ὑπὸ τοῦ πλατωνικοῦ δόγματος περὶ βαθμῶν τῆς πραγματικότητος (degrees of reality) καὶ τοῦ χωρισμοῦ μεταξὺ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν πραγμάτων. Τὸ δόγμα τοῦτο λέγει ὅτι ἡ ἰδέα εἶναι τὸ ὄντως ὄν, ἐνῶ τὰ ἐπὶ μέρος δείγματα αὐτῆς εἶναι μόνον ἑλλιπῶς ὄντα. «Ἡ ἰδέα τοῦ μεγέθους εἶναι τι τὸ εἰς ὑψιστον βαθμὸν μέγα, ἐνῶ τὰ μεγάλα ὄντα, αἱ μεγάλοι δρῶς καὶ οἱ μεγάλοι ἐλέφαντες εἶναι μόνον ἀνεπαρκῶς μεγάλα»¹. Ἡ λέξις «μέγας» ἴσταται διὰ δύο διακεκριμένα κατηγορούμενα: τὸ ἐν ἀποδίδεται εἰς τὰ ἐπὶ μέρος μεγάλα πράγματα (π.χ. I) καὶ τὸ ἄλλον τὸ ὅποιον ἀποδίδεται εἰς τὸ μέγεθος (π.χ. I₁). Ἐάν οὕτω ἔχη τὸ πρᾶγμα, ἐπειδὴ τὸ μέγεθος δίδει λόγον διὰ τὸ I τῶν ἐπὶ μέρος (I₁), πρέπει νὰ ὑπάρξῃ ἄλλη τις ἰδέα τὸ μέγεθος I, ἥτις δίδει λόγον διὰ τὸ I₁ τοῦ μεγέθους.

Ἄλλὰ τὸ κρίσιμον σημεῖον εἰς τὴν πορείαν ταύτην εἶναι, ἐάν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν μεταξὺ τοῦ κατηγορουμένου ἑνὸς ἐπὶ μέρος πράγματος (π) καὶ τοῦ κατηγορουμένου τῆς ἰδέας, δηλονότι, ἐάν εἶναι δυνατὴ ἡ διάκρισις μεταξὺ I καὶ I₁. Ὁ Βλαστός σκέπτεται ὅτι τοῦτο εἰσηγεῖται ὑπὸ τοῦ δόγματος περὶ βαθμῶν τῆς πραγματικότητος, ἐπειδὴ, ἐάν τὸ I καὶ I₁ δὲν δύνανται νὰ διακριθοῦν, ἅπασαι αἱ προτάσεις τοῦ Πλάτωνος περὶ τῶν βαθμῶν τῆς πραγματικότητος θὰ ἦσαν ἄνευ νοήματος καὶ ἡ προσπάθεια τούτου νὰ καθιερώσῃ παραδείγματα, πρότυπα θὰ ἔμενον ἀνεξήγητος. Ὁ R. Bluck ἔλαβεν ἀντίθετον θέσιν ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Οὗτος λέγει ὅτι ἡ ὄντολογικὴ κατάστασις (status) τῶν ἐπὶ μέρος δὲν ἐπιτρέπει τὴν διάκρισιν, τὴν ὁποίαν ὁ Βλαστός προτείνει μεταξὺ (α) τοῦ χαρακτήρος τῶν φαινομενικῶν πραγμάτων καὶ (β) τοῦ χαρακτήρος τῆς ἰδέας. Αἱ ἰδέαι εἶναι ὄντως ὄντα· τὰ φαινόμενα εἶναι ἀτελῆ, ἀλλ' ὅμως «φαίνονται» νὰ ἔχουν χαρακτήρα τινα, ὅστις εἶναι διάφορος αὐτῶν τούτων. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι διάφορος αὐτῶν πρέπει νὰ εἶναι καὶ πραγματικὸς (real). Ἡ διάκρισις μεταξὺ τελειότητος καὶ μὴ τελειότητος δὲν εἶναι διάκρισις βαθμοῦ, ἀλλ' ὄντολογικῆς καταστάσεως (status). Τὸ ἀτελὲς I δὲν δύναται νὰ ἔχη ἀντίστοιχόν τι εἰς τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν λέγει ὁ Bluck² καὶ συμπεραίνει ὅτι τὸ δόγμα

1. G. Vlastos, *The third man...*, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 253.

2. R. Bluck, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 33. Εἰς τὸν «Παρμενίδην» τὰ ἀτελῆ πράγματα δὲν ἔχουν ἰδέας· ὡς ἐκ τούτου ἀτελῆς τις χαρακτήρ — ἐάν ὑπάρχῃ — ὄν ἀναγκαίως ἀτελῆς, δὲν δύναται νὰ ἔχη ἰδέαν. Οὕτω ὁ χαρακτήρ ὄντος τινός πρέπει νὰ εἶναι

περί βαθμῶν πραγματικότητος ὑποδηλοῖ τὴν μὴ ταυτότητα ἰσχυρᾶς μορφῆς.

Ἄλλ' ἡ ἔρμηνεία αὐτῆ τοῦ Bluck δὲν ἔχει ὑπὲρ ἑαυτῆς τὸ πλατωνικὸν κείμενον. Ὁ Βλαστός προσάγει ὡς ἔνδειξιν τῆς μὴ ταυτότητος ἰσχυρᾶς μορφῆς τὴν πρότασιν τοῦ «Παρμενίδου»: «καὶ μοι εἶπέ, αὐτὸς σὺ οὕτω διήρησαι ὡς λέγεις, χωρὶς μὲν εἶδη αὐτὰ ἄττα, χωρὶς δὲ τὰ τούτων αὐ μετέχοντα; καὶ τί σοι δοκεῖ εἶναι αὐτῆ ὁμοιότης χωρὶς ἧς ἡμεῖς ὁμοιότητος ἔχομεν, καὶ ἐν δὴ καὶ πολλὰ καὶ πάντα ὄσα νῦν δὴ Ζήνωνος ἤκουες; Ἔμοιγε, φάναι τὸν Σωκράτη» (Παρμ. 130b 1-6). Ἡ ἔκφρασις «εἶναι αὐτῆ ὁμοιότης χωρὶς ἧς ἡμεῖς ὁμοιότητος ἔχομεν» ἐμφαίνει, κατὰ τὸν Βλαστόν, τὴν μὴ ταυτότητα ἰσχυρᾶς μορφῆς. Πρὸς τούτοις ὁ Βλαστός σκέπτεται ὅτι τὸ τμήμα 597c τοῦ δεκάτου βιβλίου τῆς «Πολιτείας» εἰσηγείται ὡσαύτως τὴν μὴ ταυτότητα ἰσχυρᾶς μορφῆς¹. Τὸ τμήμα τοῦτο λέγει ὅτι, ἐὰν ἦσαν δύο ἰδέαι κλίνης, θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ὑπάρξῃ καὶ τρίτη «ἧς ἐκεῖναι ἂν αὐ ἀμφοτέραι τὸ εἶδος ἔχοιεν» (Πολ. 597c 8)².

Εἶναι ὄντως δυσχερὲς νὰ καθορισθῇ τί ἀκριβῶς ἡ μὴ ταυτότητος θὰ ἐσήμαινεν εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Πλάτωνος. Εἰς τὴν πρώτην ἀναγωγὴν ἡ μὴ ταυτότητος λέγει: ἡ ἰδέα συνόλου τινὸς δὲν εἶναι μέλος τοῦ συνόλου τούτου. Ὁ C. Strang³ δέχεται ὅτι ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι (1) οὐδεμία ἰδέα συνόλου εἶναι καὶ ἰδέα ἑαυτῆς καὶ a fortiori (2) οὐδεμία ἰδέα συνόλου τινὸς εἶναι μέλος τοῦ συνόλου τούτου ἕνεκα τοῦ ὅτι δὲν εἶναι ἰδέα ἑαυτῆς. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς αὐτοκατηγορησεως: «ἡ ἰδέα συνόλου τινὸς εἶναι μέλος τοῦ συνόλου τούτου», πρέπει νὰ εἶναι μέλος τοῦ συνόλου αὐτοῦ δυνάμει ἄλλης τινὸς ἰδέας

τέλειος, πραγματικὸς (real), ἵνα ἀντιστοιχῇ εἰς αὐτὸν μία ἰδέα (Πρβλ. G. E. L. Owen ἐνθ' ἄνωτ., σ. 297). Ὁ Bluck λέγει ὅτι τὸ μέγεθος καὶ τὸ ἐν ἡμῖν μέγεθος (Tallness and being tall) εἰς τὸν «Φαίδωνα» 102d, 103b δὲν τολμοῦν νὰ κατηγορηθοῦν διὰ τοῦ «σμικρῶς». Τὸ ἀσυμβίβαστον τῶν ἀντιθέσεων ἐφαρμόζεται εἰς ἀμφοτέραι καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ χαρακτήρ ἰδέας τινὸς καὶ τὰ δείγματα αὐτῆς δὲν διαφέρουν κατὰ τὸ εἶδος.

1. G. Vlastos, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 263.

2. Ἔστω K₁ (πρώτη κλίνη) καὶ K₂ (κλίνη δευτέρα). K₁ καὶ K₂ ἔχουσαι I δὲν ταυτίζονται πρὸς τὴν Ia. Οὐσαὶ δὲ δύο ἀπαρτίζουν πολλότητα καὶ οὕτω καθίστανται ἐπὶ μέρους πράγματα (particulars) κατὰ τὴν ἀποψιν τοῦ H. Cherniss. Οὕτω τὰ ἐπὶ μέρους ἔχουν I (χαρακτήρα) διάφορον τοῦ τῆς Ia.

3. C. Strang, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 157.

καὶ οὕτω ἡ ἀναγωγή εἰς τὸ ἄπειρον ἄρχεται. Ἡ ἀποψὶς αὐτῆ τῆς μὴ ταυτότητος εἰσηγείται ὑπὸ τῆς παραδειγματικῆς ὄψεως τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν. Ἡ ἰδέα ὡς παράδειγμα θὰ εἶχε τὸ νόημα, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ὅτι ἦτο μοναδική. Οὕτω ἡ μὴ ταυτότης πρέπει νὰ ἐρμηνευθῆ κατὰ τρόπον σημαίνοντα ὅτι: οὐδεμία ἰδέα συνόλου τινὸς εἶναι καὶ ἰδέα ἑαυτῆς. Ἄλλ' ἐπειδὴ αἱ παραδειγματικαὶ ἰδέαι ἦσαν πρότυπα ἠδύναντο ἕνεκα τούτου νὰ εἶναι πολλαί. Ἡ θέσις περὶ τῶν ἰδεῶν ὡς πρότυπων συμφωνεῖ πρὸς τὴν παραδειγματικὴν ὄψιν τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν· αὕτη δὲ κάλιν εἶναι σύμφωνα πρὸς τὴν αὐτοκατηγόρησιν.

Ὡς ἐκ τούτου ὁ Πλάτων ὄφειλε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν αὐτοκατηγόρησιν τῆς μορφῆς αὐτῆς ὡς οὖσαν ἀντίθετον πρὸς τὴν θέσιν περὶ τῆς μοναδικότητος τῶν ἰδεῶν. Ὅτι δὲ ὁ Πλάτων ἐδέχετο τὴν θέσιν περὶ τῆς μοναδικότητος τῶν ἰδεῶν, εἶναι ἔμφανὲς καὶ ἐκ τοῦ «Φιλήβου», διαλόγου τῆς ὑστερας περιόδου (Φιλ. 15a)· οὗτος εἶχεν ὡσαύτως ὑποστηρίζει ταύτην εἰς τὸ περὶ κλίνης ἐπιχείρημα τοῦ δεκάτου βιβλίου τῆς «Πολιτείας». Τὸ τμήμα τοῦτο ἔχει ὡς ἀκολούθως:

«Ὁ μὲν δὴ θεός, εἴτε οὐκ ἐβούλετο, εἴτε τις ἀνάγκη ἐπιτῆ μὴ πλέον ἢ μίαν ἐν τῇ φύσει ἀπεργάσασθαι αὐτὸν κλίνην, οὕτω ἐποίησε μίαν μόνον αὐτὴν ἐκείνην ὃ ἔστι κλίνην· δύο δὲ τοιαῦται ἢ πλείους οὔτε ἐφυτεύθησαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ οὔτε μὴ φυῶσιν.

Πῶς δὴ; ἔφη.

«Ὅτι, ἦν δ' ἐγώ, εἰ δύο μόνας ποιήσεις, κάλιν ἂν μία ἀναφανείη ἢς ἐκείναι ἂν αὐ ἀμφοτέραι τὸ εἶδος ἔχοιεν, καὶ εἴη ἂν ὃ ἔστιν κλίνην ἐκείνη ἀλλ' οὐχ αἱ δύο.

Ὅρθῶς, ἔφη.

Ταῦτα δὴ οἶμαι εἰδῶς ὁ θεός βουλόμενος εἶναι ὄντως κλίνης ποιητῆς ὄντως οὖσης, ἀλλὰ μὴ κλίνης τινὸς μηδὲ κλινοποιὸς τις μίαν αὐτὴν ἐφυσεν». (Πολ. 597c1-d3)¹.

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἀναφέρεται σαφῶς ὅτι δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξουν δύο ἰδέαι κλίνης τινὸς, διότι, ἐὰν τοῦτο συνέβαινε, αὐταὶ

1. Ἄξιζει νὰ παρατηρηθῆ ἡ ὁμοιότης ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν τοῦ χωρίου αὐτοῦ πρὸς τὴν δευτέραν ἀναγωγὴν τοῦ «Παρμενίδου» «παραδείγματα καὶ ὁμοιώματα ἐστάναι ἐν τῇ φύσει».

δέν θά ἦσαν ιδέαι· ἄλλο δέ τι θά ἦτο ἡ ἰδέα ἐπειδή αὐται θά εἶχον τὸ εἶδος ιδέας τινός καὶ δέν θά ἦσαν ἰδέαι.

Τὸ ἐπιχείρημα βασίζεται ἐπὶ τῆς θέσεως «ἐν ἐπὶ πολλῶν». Αἱ δύο κλίνει, ἐπειδή σχηματίζουν πολλότητα, ἀπαιτοῦν ἄλλην τινὰ κλίνην. Ἄλλὰ διατί ἡ τρίτη κλίνη δέν θά ἠδύνατο νὰ ταυτισθῆ πρὸς μίαν ἐκ τῶν δύο κλινῶν; Τοῦτο δέν δύναται νὰ συμβῆ ἔνεκα τῆς ὑποθέσεως τῆς λεγούσης ὅτι πᾶν τι ἔχον τὸ εἶδος τοῦ χ δέν δύναται ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ εἶναι μέλος τῆς πληθούς αὐτῆς, ὅσον τελεία καὶ ἂν εἶναι ἡ πληθὺς αὕτη. Ἄλλὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἀντίκειται εἰς τὴν αὐτοκατηγορησίαν.

Ὁ Cherniss καὶ ὁ Strang συμφωνοῦν ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ ἐπιχειρήματος αὐτοῦ εἶναι νὰ δείξῃ ὅτι ἡ ἰδέα πολλότητός τινος εἶναι μία καὶ μοναδική. Ἄλλ' ὁ Cherniss θά ἠθελεν ὥσαύτως νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο εἰσηγείται τὴν θέσιν ὅτι ἡ ἰδέα εἶναι ἄλλὰ δέν ἔχει ὅ,τι τὰ ἄλλα πράγματα ἔχουν ὡς χαρακτηῖρα¹.

Ἐπειδὴ δέ τὸ δέκατον βιβλίον τῆς «Πολιτείας» ἔχει γραφῆ ὡς εἶδος ἀπολογίας τοῦ Πλάτωνος κατὰ τῶν επικριτῶν του — καὶ οὕτω εἶναι ὑστερότερον τοῦ κυρίου σώματος τῆς Πολιτείας — εικάζεται ὅτι ἔχει γραφῆ μετὰ τὸν «Τίμαιον». Πιθανὸν ὁ Πλάτων νὰ ἐσκέπτετο περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ θεωρίας· εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι εἰς τὸ στάδιον τοῦτο δέν εἶχε πλήρως ἐπανεξετάσει ὅ,τι εἶχεν ἐκθέσει προηγουμένως. Στιγμαίως ἴσως νὰ ἀντελήφθῃ τὴν σημασίαν τοῦ ἐπιχειρήματός του, ἀλλὰ τὸ ὅλον περιβάλλον τοῦ ἐπιχειρήματος περὶ τῆς κλίνης τελεῖ ὑπὸ τὴν πλήρη ἐπίδρασιν τοῦ παραδειγματισμοῦ καὶ ὡς ἐκ τούτου δέν ἐνισχύει τὴν ἀποψιν τοῦ Cherniss. Ἀναφέρεται ἐνταῦθα ὅτι ὁ δημιουργὸς ἐργάζεται βλέπων πρὸς τὴν ἰδέαν, ἥτις εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην εἶναι τέλειόν τι τῶν ἐπὶ μέρους (ideal particular) (Πολ. 596b 6-9 597b 5)².

1. «Παρμενίδης» 158a.

2. Πρβλ. G. Vlastos (ἐνθ' ἀνωτ., ἐν S. P. M., σ. 248 καὶ ἐν NEPA, σσ. 5 - 6). Τοῦ ἐπιχειρήματος τῆς τρίτης κλίνης ὑπάρχουν αἱ ἐξῆς ἐρμηνεῖαι: Α) Ἡ τοῦ H. Cherniss (The relation of the «Timaeus» to Plato's late dialogues, ἐν S. P. M., σσ. 371 - 373): Ἡ ἰδέα τοῦ χ εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὸ χ (π.χ. ἡ ὠραιότης εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὸ ὠραῖον). Ὁ χαρακτήρ (I) ἐπὶ μέρους τινός πράγματος εἶναι ταυτόσημος πρὸς τὴν Ia, ἥτοι οὐδεμίαν διάκρισιν δύναται νὰ γίνῃ μεταξύ τῆς ἰδέας ὡς οὐσίας καὶ τῆς κατηγορικῆς λειτουργίας τῆς ἰδέας. Τοῦτο δέ ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀρνήσιν τῆς αὐτοκατηγορησεως. Β) Ἡ τοῦ C. Strang (ἐνθ' ἀνωτ., σσ. 154 - 155): ἐὰν τὸ χ ἔχη I, τὸ χ δέν δύναται νὰ εἶναι καθ' ἑαυτὸ ἡ ἰδέα τοῦ χ.

Τὸ τμήμα λοιπὸν τοῦτο τῆς «Πολιτείας» προσφέρεται εἰς κριτικήν, ἣν ἀσκεῖ τὸ ἐπιχείρημα τοῦ «τρίτου ἀνθρώπου», ἐπειδὴ ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἰδέας ὡς χαρακτηῆρος, ὃν τὰ πράγματα ἔχουν, καὶ περὶ τῆς ἰδέας ὡς οὔσης παράδειγμα τοῦ αὐτοῦ χαρακτηῆρος ¹.

Ἄρκετοὶ μελετηταὶ τοῦ Πλάτωνος (ὡς ὁ Bluck, Moravcsik, Strang) συμφωνοῦν ὅτι ὁ Πλάτων δὲν ἐτέλει ἐν καταστάσει πλήρους ἀγνοίας ὡς πρὸς τὴν αὐτοκατηγορίαν, ἂν καὶ δὲν εἶχεν ἐπεξεργασθῆ τὰς λογικὰς ὑποδηλώσεις ταύτης ἢ δὲν εἶχεν εἰσέτι σκεφθῆ πῶς θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ἢ αὐτοκατηγορίαις εἰς ἰδέας ὡς ἡ ἰδέα τοῦ γίνεσθαι, μεταβάλλεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι ².

Ἡ εἰς τὸ ἄπειρον ἀναγωγή ἐν τῇ «Παρμενίδῃ» ἔδειξεν εἰς τὸν ἴδιον τὸν Πλάτωνα ὅτι ὄφειλε νὰ ἀπορρίψῃ ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις τὴν θέσιν τῆς αὐτοκατηγορήσεως καὶ νὰ τροποποιήσῃ τὴν θεωρίαν τῶν ἰδεῶν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὀφίστατο τὴν ἐπίδρασιν τῆς εἰς τὸ ἄπειρον ἀναγωγῆς τοῦ «Παρμενίδου».

Ἐπάρχουν προτάσεις εἰς τοὺς διαλόγους τῆς μέσης περιόδου, αἵτινες παρέχουν διαφόρους ἀντιλήψεις περὶ τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν. Αἱ ἰδέαι θεωροῦνται (α) ὡς α priori ἔννοιαι (Φαῖδ. 74a - 75c, Πολ. 476 - 479), (β) ὡς παραδείγματα κατηγορήσεως (Φαῖδ. 102a 10 - b 3), (γ) ὡς ἔννοιαι εἰδους (Τιμ. 30c, Πολ. 596b), (δ) ὡς παραδείγματα καθορισμοῦ τῶν ὄντων (Τιμ. 42d, 50b) καὶ (ε) ὡς ἀντικείμενα τῆς σκέψεως (Τιμ. 28a).

τοῦτο ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀπόρριψιν τῆς αὐτοκατηγορήσεως. Γ) Ἡ τοῦ Βλαστοῦ. Ὁ Βλαστός ἐρμηνεύει τὸ ἐπιχείρημα ὡς βεβαίωσιν τῆς μὴ ταυτότητος ἰσχυρᾶς μορφῆς. Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τούτου, ἐπειδὴ τὸ Κ₁ καὶ Κ₂ ἔχουν I, δὲν ταυτίζονται πρὸς τὸ Ia. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ Κ₁ καὶ Κ₂ εἶναι χαρακτηῆρες καὶ οὐχὶ ἐπὶ μέρους πράγματα. Ἀλλὰ τὸ ἐπιχείρημα λέγει ὅτι ἐὰν τὰ Κ₁ καὶ Κ₂ ἔχουν I, ταῦτα ἀμέσως γίνονται ἐπὶ μέρους πράγματα (Πολ. 597d 1-8).

1. Ἐπάρχει ἕτερόν τι χωρίον εἰς τὸ «Τίμαιον» 31a 1 - b 3 ὁμοιον πρὸς τὸ τῆς «Πολιτείας» 597a. Τὸ χωρίον ἀναφέρει ὅτι ὑπάρχει εἰς οὐρανός, διότι ἔχει δημιουργηθῆ συμφώνως πρὸς τὸ παράδειγμα, ὅπερ περιέχει πάντα τὰ ἔλλογα (νοητὰ ζῆα) καὶ εἶναι τὸ αὐτοζῶον. Διατί γίνεται τοῦτο; Διότι τὸ περιέχον πάντα τὰ ζῆα δὲν δέχεται τὴν ὑπαρξιν δευτέρου τινός, διότι ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει θὰ ὑπῆρχε καὶ τρίτον περιέχον, οὗτινος τὰ δύο πρῶτα θὰ ἦσαν μέρη. Ἐνταῦθα ἔχομεν τὴν διάκρισιν μεταξὺ τοῦ ὅλου καὶ τοῦ μέρους. Τὸ ἐπιχείρημα βασίζεται ἐπὶ τῆς θέσεως «ἐν ἐπὶ πολλῶν» καὶ ἐπὶ τῆς μὴ ταυτότητος. Τὸ χωρίον τοῦτο πάλιν εἶναι πλήρως παραδειγματικόν.

2. Βλ. G Vlastos (ἐνθ' ἀνωτ., σ. 251).

Ἄλλ' ἡ ἀντίληψις περὶ τῶν ἰδεῶν ὡς παραδειγμάτων δὲν ἀπαντᾶται εἰς τοὺς ὑστέρους διαλόγους (θεωρῶ τὸν «Τίμαιον» ὡς διάλογον τῆς μέσης περιόδου) τοῦτο δὲ δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς συνέπεια τοῦ ἐπιχειρήματος τοῦ «τρίτου ἀνθρώπου» ἐν τῷ «Παρμενίδῃ». Μετὰ τοῦ παραδειγματισμοῦ ἐκλείπει καὶ ἡ θεωρία τῆς ἀναμνήσεως. Εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν ἔχομεν τὰς ἰδέας ὡς γενικωτάτας ἐννοίας (universals) καὶ τὴν μέθοδον τῆς διαλεκτικῆς.

Ἀντίθετος ὢν πρὸς τὴν ἐρμηνείαν ταύτην ὁ H. Cherniss ἠθέλησε νὰ προσαγάγῃ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐρμηνείας τοῦ χωρίου τοῦ «Πολιτικοῦ» (διαλόγου κοινῶς παραδεδεγμένου ὡς ἀνήκοντος, εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον), τὸ ὅποιον φαίνεται ὅτι συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως τοῦ παραδειγματισμοῦ εἰς τοὺς τελευταίους διαλόγους. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι τὸ ἐξῆς: «Ἡ πον τὸν τῆς ὕφαντικῆς γε λόγον αὐτῆς ταύτης ἕνεκα θηρεῦει οὐδεις ἂν ἐθελήσειεν νοῦν ἔχων ἀλλ' οἶμαι τοὺς πλείστους λέληθεν ὅτι τοῖς μὲν τῶν ὄντων ἑρδίας καταμαθεῖν αἰσθηταί τινες ὁμοιότητες πεφύκασιν, ὡς οὐδὲν χαλεπὸν δηλοῦν, ὅταν αὐτῶν τις βουληθῆ τῷ λόγον αἰτοῦντι περὶ τοῦ μὴ μετὰ πραγμάτων ἀλλὰ χωρὶς λόγου ἑρδίας ἐνδείξασθαι τοῖς δ' αὖ μεγίστοις οἷσι καὶ τιμιωτάτοις οὐκ ἔστιν εἶδωλον οὐδὲν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εἰργασμένον ἐνεργῶς, οὐ δειχθέντος τὴν τοῦ πυνθανομένου ψυχὴν ὁ βουλόμενος ἀποπληρῶσαι, πρὸς τῶν αἰσθήσεών τινα προσαρμόττων, ἱκανῶς πληρῶσει. διὸ δεῖ μελετᾶν λόγον ἑκάστου δυνατὸν εἶναι δοῦναι καὶ δέξασθαι τὰ γὰρ ἀσώματα, κάλλιστα ὄντα καὶ μέγιστα, λόγῳ μόνον ἄλλῳ δὲ οὐδενὶ σαφῶς δείκνυται, ταύτων δὲ ἕνεκα πάντ' ἐστὶ τὰ νῦν λεγόμενα. ἑρδίων δ' ἐν τοῖς ἐλάττωσιν ἢ μελέτη παντός περὶ μᾶλλον ἢ περὶ τὰ μείζω» (Πολιτ. 285d8 - 286b3). Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ «Πολιτικοῦ» ἀνήκει εἰς τὸ τμήμα ἐκεῖνο τοῦ διαλόγου ἐν τῷ ὁποίῳ γίνεται λόγος περὶ τῶν εἰδῶν τοῦ μέτρου καὶ τῆς μετρητικῆς τέχνης. Τὸ ὅλον περιβάλλον τοῦ τμήματος αὐτοῦ δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν παραδειγματικὴν ὄψιν τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ Πλάτων λέγει ἀπλῶς ὅτι ὑπάρχουν πράγματα ἔχοντα ὁμοιότητος εὐχερῶς ἀναγνωριζόμενας, ὡς εἶναι παραδείγματος χάριν ἢ περίπτωσις τῆς ὁμοιότητος τῶν θυρῶν τοῦ αὐτοῦ σχήματος ἢ κατασκευῆς τῶν οἰκιῶν μιᾶς περιοχῆς. Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη δύναται νὰ γίνῃ διὰ ὀρισμοῦ δείξεως (ostensive definition).

Περὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν καὶ τῶν ἐμφανῶν ἰδιοτήτων τούτων

E. γ. Δ. 2005 K. Π. Π.
IQANNINA 2006

οί άνθρωποι συμφωνούν άνευ δυσχερείας. 'Αλλ' υπάρχουν άλλαι οντότητες περί τών οποίων ή συμφωνία δέν είναι εύχερης και τά έν διαλόγω τελούντα πρόσωπα όφείλουν νά δώσουν και νά δεχθοϋν λόγον.

'Ο Πλάτων δηλονότι οϋδέν λέγει περί τών ιδεών ώς παραδειγμάτων και τών αισθητών ώς μίμησιν τών ιδεών έν τῷ «Πολιτικῷ».

'Η παραδειγματική λοιπόν όψις τῆς θεωρίας τών ιδεών δέν εμφανίζεται μετά τόν «Παρμενίδην».

Συγκεφαλαιούντες πως δυνάμεθα νά εἰπωμεν ότι ή σημασία τοϋ επιχειρήματος τοϋ «τρίτου άνθρώπου» είναι ή εξής : (1) άπεκάλυψεν ἔλλειψιν τίνα έσωτερικής συνοχής έντός τῆς θεωρίας τών ιδεών. Αἱ ιδέαι δέν δύνανται νά είναι παραδείγματα και καθολικώταται έννοιαι (universals). 'Ο Πλάτων άπέρριψε τήν θέσιν περί τών ιδεών ώς προτύπων, διότι αϋται δέν δύνανται νά είναι οί λόγοι, οἵτινες προσδιορίζουν τά πρότυπα, συγχρόνως δέ νά είναι και πρότυπα.

2. 'Η αϋτοκατηγόρησις, ήτις συμφωνεί πρός τήν παραδειγματικήν θέσιν τών ιδεών έγκαταλείπεται, έκτός εξαιρέσεων τινων.

3. 'Επειδή δέ ό Πλάτων διετήρησε τάς ιδέας ώς τοϋς λόγους τών πραγμάτων (universals) και τήν μοναδικότητα τών ιδεών, δημιουργείται περαιτέρω τó έρώτημα περί τῆς εξηγητικής αξίας τών ιδεών.

4. 'Ως πρός τó πρόβλημα δέ τῆς κατηγορήσεως τó επιχείρημα τοϋ «τρίτου άνθρώπου» θέτει τó έρώτημα, έάν έχη νόημα νά έρμηνευθῆ ή κατηγορησις ώς συνδέουσα οντότητας διαφερούσας κατά τó είδος. Τó επιχείρημα στρέφεται έναντίον τῆς θέσεως αϋτῆς.

Γενικώτερόν πως δύνανται νά λεχθῆ ότι ή κατανόησις τοϋ πρώτου μέρους τοϋ «Παρμενίδου», και ίδια ή όρθή έρμηνεία τῆς πρώτης και δευτέρας εις τó άπειρον άναγωγής, έχει μεγάλην σημασίαν διά τήν κατανόησιν και έρμηνείαν τῆς πλατωνικής φιλοσοφίας.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΩΑΝΝ. ΒΟΥΔΟΥΡΗΣ